

September 2021

Update

Thematisch programma

Nationaal Programma Groningen

nationaal programma
gr^oningen

1. Inleiding

Om inhoudelijk en financieel richting te geven aan het provinciale deel van Nationaal Programma Groningen, heeft de provincie in 2020 het [thematisch programmaplan](#) opgesteld. Na goedkeuring van het plan door het bestuur van Nationaal Programma Groningen op 15 juni 2020, hebben uw Staten het op 7 oktober 2020 vastgesteld.¹ Dit plan vormt het kader om samen met onze (regionale) partners invulling te geven aan het programma. Met de samenleving komen we gedurende de looptijd tot passende projecten die de 'plus' vormen om de Brede Welvaart en het imago van de provincie een flinke impuls te geven. Dit doen we via zes thematische programmalijnen die elk integraal bijdragen aan de vier ambities en de onderliggende indicatoren van Nationaal Programma Groningen.

Figuur 1: Opbouw Nationaal Programma Groningen

Het thematisch programma is als onderdeel van Nationaal Programma Groningen 'een programma dat groeit': het krijgt vorm gedurende de looptijd van het programma tot 2030. Omdat het programma zich ontwikkelt, wordt het thematisch programmaplan periodiek geactualiseerd en ter vaststelling voorgelegd aan uw Staten. Op dit moment is een actualisatie van de kaderstellende teksten in het programmaplan nog niet aan de orde, zoals verderop wordt toegelicht. Dit document is bedoeld om uw Staten als kaderstellend orgaan zo goed mogelijk mee te nemen in de huidige stand van zaken van het thematisch programma. In dit stuk wordt ingegaan op de projecten die sinds

¹ [Thematisch programmaplan](#), Provincie Groningen (oktober 2020).

de vaststelling van het thematisch programma zijn toegekend en op de nadere concretisering van verschillende programmalijnen binnen de huidige kaders.

Uitvoering

Het afgelopen jaar is hard gewerkt aan de uitvoering van het thematisch programma. Middels het voorliggende document wordt hierover een update gegeven en worden de verschillende projecten toegelicht die sinds de vaststelling van het thematisch programmaplan op 7 oktober 2020 zijn toegekend. Deze informatie is aanvullend op de informatie die uw Staten via de P&C-cyclus ontvangen over het thematisch programma en op de jaarverslagen waarin over het totale Nationaal Programma Groningen wordt gerapporteerd.² Waar de P&C-cyclus en de jaarverslagen ingaan op de voortgang van de reeds lopende projecten, gaat dit document specifiek in op de nieuw toegekende projecten sinds de vaststelling van het thematisch programma in oktober 2020.

De vormgeving van de uitvoering van het thematisch programma vindt nadrukkelijk plaats samen met andere overheden, kennisinstellingen, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Hierbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande organisaties en structuren, waaronder samenwerkingsverbanden waarin kennis en kunde gebundeld is zoals het Akkoord van Groningen, Hive.mobility, het Preventie Overleg Groningen en het Platform Regionale Arbeidsmarkt. Wanneer concrete projecten zijn uitgewerkt, worden deze uiteindelijk door Gedeputeerde Staten ingediend bij Nationaal Programma Groningen.

In de periode van oktober 2020 tot en met september 2021 zijn 22 projecten toegekend. Alle projecten zijn door de onafhankelijke beoordelingscommissie getoetst aan de ambities, indicatoren en randvoorwaarden die in het Programmakader zijn beschreven.³ Na een positief advies van de commissie konden de 22 projecten worden toegekend door het bestuur van Nationaal Programma Groningen. Ze vormen met recht een 'plus' voor Groningen die bijdraagt aan het verbeteren van de brede welvaart en het imago van de regio. De NPG-middelen worden bovendien als financiële hefboom ingezet richting andere publieke en private middelen. Met de 22 projecten is in totaal €89,6 mln. van het thematisch budget aangevraagd en komt €552,2 mln. aan cofinanciering vrij (een factor 7,2), die ook landt in onze regio.

De 22 projecten die zijn toegekend gaan een grote impact hebben op onze provincie, haar inwoners en haar imago. De projecten dragen integraal bij aan de vier ambities en onderliggende indicatoren uit het Programmakader. Zo gaat de uitvoering van deze activiteiten op korte termijn honderden en op lange termijn duizenden banen opleveren. Daarnaast dragen de projecten bij aan belangrijke economische innovaties in de landbouw, mobiliteit en op gebied van waterstof. Economische vooruitgang en duurzaamheid gaan daarbij hand in hand. Ook wordt fors geïnvesteerd in onderwijs en de aansluiting op de arbeidsmarkt, voor mensen van jong tot oud. Hiermee leveren we samen met partners onze bijdrage aan de doelen van Nationaal Programma Groningen.

---

² De meest recente editie hiervan is: [Jaarverslag Nationaal Programma Groningen 2020](#) (april 2021). Of de beoogde ambities en doelstellingen van het totale nationaal programma behaald worden, wordt daarnaast apart gemonitord via de recent gepubliceerde [Nulmeting Nationaal Programma Groningen](#) (februari 2021) en de daaropvolgende effectrapportages die jaarlijks gepubliceerd zullen worden.

³ [Programmakader Nationaal Programma Groningen](#) (september 2019).

Ontwikkeling

De afgelopen periode zijn flinke stappen gezet in de uitvoering om de doelstellingen van Nationaal Programma Groningen te realiseren. Voor een deel van de zes programmalijnen van het thematisch programma geldt echter dat nog niet of in mindere mate gestart is met de uitvoering. Op die lijnen wordt samen met andere overheden, kennisinstellingen, maatschappelijke partijen en het bedrijfsleven nog gewerkt aan de nadere vormgeving en concretisering van de programmering binnen kaders van het thematisch programmaplan. Dit is het geval voor de lijnen *Ons Groninger landschap*, *Groningen als fijne leefomgeving* en *Gezondheid: meer gezonde jaren*. In het voorliggende document wordt u ook meegenomen in de stand van zaken hieromtrent.

Voor de voorgenoemde drie programmalijnen is nog enige tijd benodigd om tot een programmering en passende projecten te komen die daadwerkelijk een 'plus' vormen en de Brede Welvaart van de Groninger structureel kunnen verbeteren. De breedte van de huidige thematische kaders is daarbij van belang om voldoende ruimte te houden voor *game changers* - vernieuwende projecten die structureel impact hebben - en om koppelkansen met andere programma's mogelijk te maken. In lijn met het voorgaande is er op dit moment nog geen aanleiding om de kaderstellende teksten in het thematisch programmaplan aan te passen over te gaan.

Leeswijzer

Het voorliggende document geeft een overzicht van de ontwikkelingen per programmalijn. Aan iedere programmalijn is een hoofdstuk gewijd met de volgende opbouw:

- Toelichting op de projecten die zijn ingediend en toegekend onder de programmalijn. Daarbij is ook aandacht voor hoe de projecten bijdragen aan de ambities en indicatoren van Nationaal Programma Groningen.⁴ Voor nadere informatie over de projecten kan via de hyperlinks in de tekst doorgeklikt worden naar aanvullende informatie op de website van Nationaal Programma Groningen.
- Een toelichting op de nadere ontwikkeling van de programmalijnen.
- De dwarsverbanden met de andere onderdelen van Nationaal Programma Groningen en de koppelkansen met andere programma's en/of projecten.
- Een overzicht van de projecten per programmalijn waarin de basisinformatie staat over de projecten die toegekend zijn, waaronder projectpartners en gevraagde bijdrage vanuit het thematisch programma.

Ten slotte is aan het einde van dit stuk een uitgebreid financieel overzicht te vinden dat inzicht geeft in de financiële middelen die gemoeid gaan met de toegekende projecten en wat dit betekent voor de budgetten voor de programmalijnen die met het thematisch programmaplan zijn vastgesteld.

---

⁴ De uiteindelijke impact van de projecten op de ambities en indicatoren wordt op overkoepelend niveau voor het totale Nationaal Programma Groningen gemonitord middels de reeds gepubliceerde Nulmeting en de jaarlijkse 'effectrapportages'. Zie ook: [Nulmeting Nationaal Programma Groningen](#) (februari 2021).

2. Toekomstbestendige economie

Met de programmalijn Toekomstbestendige economie wordt ingezet op drie hoofdonderwerpen: vergroening van de bedrijvigheid, energietransitie en digitalisering. Met de projecten die het afgelopen jaar zijn toegekend, is gestart met de uitvoering op al die drie thema's. Er wordt daarmee geïnvesteerd in innovatie, een goed vestigingsklimaat in de regio, toekomstbestendige bedrijvigheid en de daarbij behorende banen, terwijl dit tegelijkertijd bijdraagt aan klimaatdoelstellingen. Investeringsaanpak gaat daarbij hand-in-hand met het aanjagen van de kenniseconomie in de provincie. Samen met overheden, kennisinstellingen, het bedrijfsleven en maatschappelijke partners zijn tot dusver acht projecten ingediend en toegekend onder deze programmalijn.

Energietransitie

Op het gebied van de energietransitie zetten we met het thematisch programmaplan in op twee thema's: waterstof en de warmtetransitie. De ambitie van Noord-Nederland is om een volledige waterstofketen op gang te brengen: van productie van groene elektriciteit en waterstof tot transport en afname. Om deze keten te realiseren wordt aangesloten bij een breed consortium van (regionale) partijen die zich verenigd hebben rond het initiatief Hydrogen Valley (HEAVENN). Met het thematisch programma wordt geïnvesteerd in [HEAVENN-projecten](#) die direct effect hebben op de waterstofketen in de provincie Groningen. Het verduurzamen en versterken van de economie gaat hierin samen met de ambities van Nationaal Programma Groningen op gebied van Natuur & Klimaat. De investeringen in HEAVENN geven een kickstart aan het proces van de realisatie van 25.000 banen in Noord-Nederland in 2030 en een jaarlijkse CO₂-emissiereductie van 5-10 megaton.⁵

Ten aanzien van de warmtetransitie worden samen met gemeenten in de provincie versneld stappen gezet naar een duurzame warmtevoorziening. Hiervoor wordt geïnvesteerd in het [Warmte Transitie Centrum Groningen](#) (WTCG). Dit expertisecentrum ondersteunt gemeenten door deskundigheid centraal te organiseren en zo een unieke kennispositie op te bouwen waarmee schaalvoordelen en bovengemeentelijke oplossingen gerealiseerd kunnen worden. Om opschaling en versnelling binnen de warmtetransitie mogelijk te maken, koppelt de provincie bovendien een financieringsregeling aan het WTCG. Met deze [Financieringsregeling Warmte Transitie Projecten Groningen](#) (WTPG) kunnen warmteplannen vervolgens worden gerealiseerd. Dit gaat om projecten die benodigd zijn om de warmtetransitie mogelijk te maken, maar die een onrendabele top hebben. Het WTCG en de WTPG dragen bij aan een duurzame energievoorziening in de regio en geven een unieke voorsprong op gebied van kennisontwikkeling rond warmtetransitie. Met het WTCG en WTPG realiseren we in ieder geval drie grote innovatieve warmteprojecten, die 15.000 woningen van het aardgas zullen helpen, en waarmee 10.000 ton CO₂ bespaard wordt (in 2030).

Vergroening van de bedrijvigheid

Op het gebied van vergroening van de bedrijvigheid en groene waterstof investeren we in een meerjarige regeling in vrijwel de gehele provincie⁶. Deze [Subsidieregeling Investeren in Toekomstbestendige Industrie](#) (SITI) bouwt voort op de bewezen ervaringen van soortgelijke regelingen. De SITI is gericht op het stimuleren van duurzame en innovatieve investeringsprojecten in

---

⁵ Investeringsagenda Waterstof Noord-Nederland.

⁶ Regionale investeringssteun is volgens Europese regelgeving alleen toegestaan in gebieden op de Europese Steunkaart. Dat is vrijwel de gehele provincie met uitzondering van het Westerkwartier en delen van de stad Groningen. Na 2022 wordt de Steunkaart herzien, wat kan leiden tot een wijziging van het werkingsgebied.

de industrie op gebied van groene waterstof en biobased & circulaire grondstoffen. De regeling is gericht op uitbreiding of duurzame ombouw van bestaande bedrijven en op nieuwvestiging van groene industriebedrijven. Met die aanpak verduurzamen we bedrijven en vergroten we de werkgelegenheid en de innovatiekracht in de provincie. We verwachten circa vijf nieuwe vestigingen van bedrijven op het gebied van waterstof, biobased en circulaire productieketens in de provincie en circa vijf uitbreidings- of ombouwprojecten. Dit gaat zorgen voor ten minste 900 arbeidsplaatsen, waarvan 350 fte directe werkgelegenheid, en 550 fte indirecte werkgelegenheid. De investeringsregeling moet minimaal €200 mln. aan investeringen teweegbrengen bij bestaande en nieuwe bedrijven. Verder zal dit een vermindering van de CO₂-uitstoot betekenen van meer dan 50% (streefwaarde) per ton product bij bestaande bedrijven en minimaal 50% bij nieuwe vestigingen⁷.

In aanvulling op de meerjarige regeling zetten we gelijktijdig in op een uniek iconproject waarmee een duurzame economische impuls wordt gegeven aan de regio. Dit betreft een bijdrage aan de realisatie van een [innovatieve fabriek](#) waar groene grondstoffen voor plastics worden geproduceerd. Met deze fabriek wordt een unieke bouwsteen neergezet voor de verdere ontwikkeling van de bedrijvigheid op gebied van duurzame chemie in de regio. Het project zorgt voor een substantiële impuls aan de werkgelegenheid in het gebied van 60 fte. De CO₂-reductie zal meer dan 50% zijn ten opzichte van de productie van op fossiele grondstoffen gebaseerde kunststoffen.

We zetten ook gericht in op het vestigingsklimaat in de provincie middels een investering in duurzame [industriewatervoorziening](#) voor Delfzijl. Het vormt een noodzakelijke voorwaarde om verdere banengroei in de industrie in Noord-Groningen mogelijk te maken. Met dit project vormt de beschikbaarheid van industriewater vanaf 2023 geen belemmering meer voor de vestiging van nieuwe bedrijven in Delfzijl en wordt een banengroei van 1000 fte voorzien. Ook wordt een investering door nieuwe bedrijvigheid van €1 miljard verwacht over de periode 2020-2030 en draagt de infrastructuur bij aan een oplossing voor de uitdagingen in de provincie op het gebied van (drink)watergebruik en verdroging. Het voorziet in een alternatief voor industrieel gebruik van drinkwater dat in 2023 niet voldoende beschikbaar is.

Digitalisering

De provincie heeft de afgelopen jaren een basis gelegd om nationaal koploper te worden op het gebied van digitalisering. Met Nationaal Programma Groningen is het streven om een digitaal inclusieve samenleving tot stand te brengen, met een focus op het MKB. Hiertoe investeren we in het structureel inbedden van de [proeftuin 5Groningen](#), een toonaangevend innovatieprogramma rond draadloos internet/5G. De vraag naar innovaties op het gebied van 5G neemt in de komende jaren exponentieel toe en daarmee voorziet de proeftuin in een duidelijke behoefte. Onderdeel van de proeftuin is een regeling waarmee MKB-innovaties op het gebied van 5G gestimuleerd worden in de gehele provincie. Het programma helpt het MKB om innovaties versneld in de praktijk te testen en verder te ontwikkelen, met verbetering van de concurrentiepositie van het noordelijk bedrijfsleven tot gevolg. Hierdoor wordt meer bedrijvigheid, nieuwe vestigingen en meer banen verwacht. In de periode 2021-2022 worden drie tot vijf nieuwe startups verwacht en op de korte termijn worden zeker 75 fte gecreëerd of behouden. Ook helpt de proeftuin bij het vinden van oplossingen voor verschillende maatschappelijke problemen, ook op gebied van de ambities Natuur & Klimaat en Leefbaarheid.

---

⁷ Verminderde CO₂- emissie in de keten, ten opzichte van referentieproducten.

Op het moment is de provincie met verscheidene partijen in gesprek om de digitalisering aan te jagen en het bedrijfsleven hierin te ondersteunen. Daarbij is ook aandacht voor de uitgebreide mogelijkheden op het gebied van kunstmatige intelligentie.

GroBusiness

Met bovenstaande projecten wordt de economie van de provincie toekomstbestendig, duurzaam en 'groen' gemaakt, met aandacht voor digitalisering. Het initiatief [GroBusiness](#) haakt aan bij al deze ontwikkelingen, waardoor Groningen zich ontplooit als dé innovatieve en duurzame regio van Nederland. GroBusiness is een fysiek en digitaal contactpunt voor alle ondernemers en ondernemersorganisaties uit de regio. Het portaal biedt ondernemers eerstelijnsdienstverlening bij vragen over ondernemerschap, subsidies/regelingen en innovaties. Het werk van het portaal gaat naar schatting 160 fte aan baanbehoud en extra banen genereren. Met alle diensten die GroBusiness proactief biedt, wordt een toename van en/of en kwaliteitsverbetering bij 800 bedrijven in Groningen voorzien. De groei aan bedrijvigheid zal ook ten goede komen aan het vestigingsklimaat in onze regio. Bovendien zal GroBusiness een faciliterende rol spelen bij het verbinden van studenten van het MBO, hogeschool of universiteit met bedrijven of ondernemers met een kennis- of onderzoeksvraag. Zo zal het initiatief een positief effect hebben op de vermindering van de uitstroom per opleiding en op de netto arbeidsparticipatie.

Dwarsverbanden

In de programmalijn Toekomstbestendige economie komen de ambities van Nationaal Programma Groningen op gebied van Economie, Werken & Leren en Natuur & Klimaat samen. Met de projecten die onder deze programmalijn worden ingediend, wordt de economische structuur van de provincie versterkt: via investeringen in de energietransitie, de vergroening van (nieuwe) bedrijvigheid, werkgelegenheid en in de innovatiekracht van bestaande bedrijven. Het tot stand brengen van een (groene) waterstofketen loopt daarbij als een rode draad door een aantal van de projecten. De inspanningen vanuit HEAVENN worden versterkt door de investeringen op gebied van waterstof die de komende jaren gedaan kunnen worden via de Investeringsregeling toekomstbestendige industrie. Daarnaast wordt ook vanuit de programmalijn *Bereikbaarheid* bijgedragen aan de waterstofketen, zoals verderop te lezen is.

De gemeenten zijn nauw betrokken bij projecten als het WTCG en de Proeftuin 5Groningen. In aanvulling hierop liggen kansen om vanuit de lokale programma's van gemeenten aan te sluiten op de invulling van het thematisch programma en vice versa. Dit gebeurt op dit moment bijvoorbeeld al bij de versterking van het MKB in de regio. GroBusiness speelt bovendien een belangrijke rol als verbindende schakel tussen ondernemers en de projecten en regelingen - Investeringsregeling Toekomstbestendige industrie, Proeftuin 5G - die middels deze programmalijn gefinancierd worden. Ook heeft het vanwege de 'makelaarsfunctie' tussen kennisinstellingen en ondernemers raakvlakken met de projecten die worden uitgevoerd onder de programmalijn *Van onderwijs naar kennis & vakmanschap*.

Overzicht projecten

Titel	Partners	NPG-bijdrage thematisch
Investeringsregeling Toekomstbestendige Industrie Groningen	Provincie Groningen, Samenwerkingsverband Noord-Nederland, aanvragende bedrijven	€20.500.000
Innovatieve fabriek Avantium Renewable Polymers	Avantium, Provincie Groningen, NOM, Groningen Seaports, Chemport Europe, Ministerie van EZK, private investeerders	€7.500.000
Duurzame industriewatervoorziening Delfzijl	North Water bv (Waterbedrijf Groningen), Groningen Seaports, Samenwerkende bedrijven Eemsmond, Chemport Europe, Provincie Groningen, Waterschappen Noorderzijlvest en Hunze & Aa's, Groninger Landschap en Natuur- en Milieu Federatie	€6.527.500
HEAVENN - Hydrogen Valley	New Energy Coaliton, Provincie Groningen, Gasunie, Nouryon, Engie, Emmtec, Groningen Seaports, NAM, Qbuzz en andere consortiumpartners HEAVENN.	€ 6.276.694
Warmte Transitie Centrum Groningen	Provincie Groningen, Groninger gemeenten (Groningen, Het Hogeland, Westerkwartier, Stadskanaal, Westerwolde, Delfzijl, Loppersum, Appingedam, Oldambt, Midden-Groningen)	€805.000
Financieringsregeling Warmte Transitie Projecten Groningen	Provincie Groningen, Groninger gemeenten, aanvragende partijen	€4.000.000
Proeftuin 5Groningen	Economic Board Groningen, Rijksuniversiteit Groningen, Hanzehogeschool Groningen, TNO, Agentschap Telecom, SURF, marktpartijen	€1.240.000
Ondernemersportaal Groningen / GroBusiness	Economic Board Groningen, YnBusiness, IkBenDrentsOndernemer, gemeenten, VNO-NCW MKBNoord, Founded in Groningen, NOM	€ 2.000.000
Totaal		€ 48.849.194

3. Ons Groninger landschap

De programmalijn 'Ons Groninger Landschap' omvat talrijke onderwerpen: van erfgoed, cultuur en vrijetijdseconomie tot aan natuurbehoud en -ontwikkeling, waterbeheer, klimaatadaptatie en landbouw. Het afgelopen jaar is een eerste start gemaakt om samen met onze partners projecten te ontwikkelen die op een integrale manier impact hebben op verschillende van deze thema's. Tot dusver zijn twee projecten ingediend en toegekend door Nationaal Programma Groningen.

Klimaatadaptatie en levend landschap

In het thematisch programmaplan staat dat waterbeheer een sleutelpositie heeft in de toekomst van het Groninger landschap. Het project [Waterwerken Zoutkamp en koppelkansen](#) draagt hieraan bij. Het voorziet in de benodigde investeringen voor de komende decennia in waterwerken, om droge voeten te garanderen. Dit zal leiden tot een capaciteitsvergroting van het gemaal en voor de versterkingen aan de regionale waterkeringen. De plus die juist met middelen uit Nationaal Programma Groningen voor omwonenden en toeristen wordt gerealiseerd bestaat uit investeringen in cultuurhistorie, vaarrecreatie, fiets- en wandelpaden en verbetering van de entree van Zoutkamp. Naast de positieve effecten voor de leefbaarheid leidt het project tot extra investeringen van circa. €8 mln. en een structurele toename van de werkgelegenheid van jaarlijks 4,2 fte.

Duurzame landbouw

Met het open test- en innovatieprogramma [FASCINATING](#)⁸ werken we in Groningen aan een nieuwe circulaire manier van landbouw bedrijven. Samen met bedrijven, de landbouwsector, kennisinstellingen en de gemeenschap wordt een innovatief landbouwsysteem ontwikkeld dat natuurinclusief, duurzaam en circulair is. Het programma brengt een goed verdienmodel voor boeren, dat voor 1500 landbouwbedrijven moet leiden tot een inkomensverbetering van 10-20%. Daarnaast draagt het programma bij aan het behoud en een kwaliteitsverbetering van het landschap, natuur en biodiversiteit, zowel boven- als ondergronds. Nieuwe gewassen en teeltwijzen dragen bij aan een betere lucht- en bodemkwaliteit door minder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en toevoer van mest, wat leidt tot minder emissies van stikstof en CO₂ (beide 25% reductie in de keten). Verder zal voor 50% van het benutte areaal de bodemkwaliteit verbeteren. Tot slot moet het totale programma van FASCINATING uiteindelijk ca. €150 mln. aan investeringen in de regio losmaken, en 10-25% meeropbrengsten in de keten opleveren door eiwitrijke gewassenteelt. Er worden 100 extra banen verwacht en vele tientallen stageplekken/leerplaatsen.

Ontwikkeling

Om een zo'n groot mogelijke impact te hebben met de financiële middelen, wordt in de verdere uitvoering ingezet op gebiedsgerichte, integrale projecten. De kaders van het thematisch programmaplan en de onderwerpen die daarin genoemd worden, vormen daarbij de basis. Dit gaat onder meer om de thema's erfgoed, ruimtelijke kwaliteit, landschap, cultuur, vrijetijdseconomie, landbouw, klimaatadaptatie en natuurontwikkeling. Hierbij worden de plannen en projecten samen met andere overheden, betrokken organisaties en inwoners ontwikkeld.

---

⁸ Het acroniem FASCINATING staat voor Food Agro Sustainable Circular Nature Technology in Groningen.

Bij de uitvoering wordt aangesloten bij bestaand beleid, reguliere programma's en andere gebiedsgerichte ontwikkelingen, bijvoorbeeld in het kader van de Omgevingsvisie. Ook liggen er koppelkansen met het programma Toukomst, waarbij inwoners een flink aantal ideeën en projecten hebben ingediend die raken aan de landschapsgerelateerde onderwerpen. Daarnaast zijn er, net als bij de andere programmalijnen, verbindingen mogelijk met de lokale (programma)plannen van gemeenten. Deze kansen om te zwaluwstaarten worden in de komende periode verder verkend en uitgewerkt. Op deze manier kunnen regulier beleid en plannen gecombineerd worden met de extra inzet vanuit Nationaal Programma Groningen om een 'plus' te realiseren voor ons Groninger landschap.

Dwarsverbanden

Zoals benoemd is er grote samenhang vanuit deze programmalijn met andere onderdelen van Nationaal Programma Groningen. Het project in Zoutkamp is een mooi voorbeeld van 'zwaluwstaarten' omdat het ook gefinancierd wordt vanuit het lokale programmaplan van gemeente Het Hogeland en gezamenlijk is ingediend. Daarnaast zijn er vanuit FASCINATING koppelkansen met verscheidene Toukomst-projecten en met nationale én Europese programma's.

Overzicht projecten

Titel	Partners	NPG-bijdrage
Waterwerken Zoutkamp en koppelkansen	Waterschap Noorderzijlvest, Gemeente Het Hogeland, Provincie Groningen	€ 1.765.500
FASCINATING (Food Agro Sustainable Circular Nature Technology in Groningen)	AVEBE, FrieslandCampina, Cosun Beet company, Agrifirm, UMCG, Rijksuniversiteit Groningen, LTO Noord, Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen	€ 10.050.000
Totaal		€11.815.500

4. Bereikbaarheid

Om de bereikbaarheid voor de Groninger in de provincie te versterken wordt met het thematisch programma ingezet op drie hoofdthema's: de verduurzaming van mobiliteit en infrastructuur, keten- en deelmobiliteit en slimme mobiliteit. Met de netwerkorganisatie Hive.mobility, kennisinstellingen, vervoerders, overheden en bedrijfsleven zijn het afgelopen jaar vijf innovatieve en impactvolle projecten ingediend en toegekend.

Verduurzaming van mobiliteit en infrastructuur

Bij verduurzaming van mobiliteit en infrastructuur wordt ingezet op emissieloze mobiliteit en CO₂-neutrale infrastructuur. Daarbij neemt waterstof een voorname plek in. Na een eerste investering vanuit Nationaal Programma Groningen in succesvolle tests met een waterstoffrein in 2019-2020, wordt nu de structurele inzet van [waterstof\(batterij\) treinen](#) in de provincie mogelijk gemaakt. Het thematisch programma biedt de kans om versneld een extra sprong te maken door van dieseltreinen direct over te schakelen op waterstoffreinen, zonder te investeren in kostbare bovenleidingen. Uiterlijk eind 2024 zijn er vier waterstoffreinen en een tankstation gebouwd, waarna de treinen op verschillende trajecten gaan rijden. De treinen rijden uitsluitend op groene waterstof, waardoor in de gehele keten sprake is van zero emissie. De fijnstof-uitstoot zal met deze treinen afnemen en er zal 1,5 mln. kg CO₂ per jaar minder uitgestoten worden in vergelijking met huidige dieseltreinen. Voor de levensduur van de vier waterstoffreinen gezamenlijk ten opzichte van dieseltreinen betreft dit een afname van minimaal 37,5 mln. kg CO₂.

Een aanzienlijk deel van het busvervoer in onze provincie is al volledig zero emissie en heeft batterij-elektrische voertuigen. In 2018 is mede door een bijdrage vanuit Nationaal Programma Groningen gestart met de eerste twee streekbussen op waterstof. Dit maakte de weg vrij voor opschaling en heeft ertoe geleid dat nu 22 streekbussen in Groningen op waterstof rijden. Op eenzelfde manier wordt deze ontwikkeling bij Qliners en kleinere bussen aangejaagd: via de projecten [Retrofit Qliner intercitybussen naar waterstof-elektrisch](#) en [8-persoons OV-bus en taxibus op waterstof](#). Met het bouwen van de eerste waterstof-elektrische voertuigen in dit segment, is de verwachting dat vervolgens de hele vloot van deze bussen zero emissie wordt, met positieve gevolgen voor Natuur & klimaat. Nergens anders in Europa is een dergelijke oplossing gerealiseerd voor beide soorten bussen. Bij deze projecten wordt nauw opgetrokken met kennisinstellingen ten behoeve van de benodigde scholing voor waterstoftechniek. Daarnaast worden bij opschaling ook extra bedrijvigheid en banen voor lokale bedrijven verwacht.

Keten- en deelmobiliteit

Op het gebied van keten- en deelmobiliteit worden binnen het thematisch programma met name kansen gezien bij een 'plus' op overstaplocaties oftewel hubs. Hiervoor wordt in de komende periode samen met gemeenten en het OV-bureau gekeken hoe dit vorm krijgt. Zoals aangegeven in het thematisch programma vormen de hubs essentiële schakels waar mobiliteit, sociaal beleid en economie samenkomen. Hiervoor wordt de verbinding gezocht tussen lokale programma's en het thematisch programma. Bij het zoeken naar de 'plus' wordt via het innovatiecentrum Hive.mobility nadrukkelijk de samenwerking gezocht met private partijen en kennisinstellingen.

Slimme mobiliteit

Naast investeringen in de verduurzaming van mobiliteit en infrastructuur kan mobiliteit zelf ook slimmer worden gemaakt. Lokale en regionale overheden werken samen met kennisinstellingen en partners uit het bedrijfsleven samen in Hive.mobility; een innovatiecentrum voor groene en slimme mobiliteit. Door een eerste investering vanuit Nationaal Programma Groningen kon dit centrum in 2019-2020 een vliegende start maken en groeien in aantal partners en gezamenlijke projecten; van 20 naar 50. Met middelen vanuit het thematisch programma kan Hive.mobility nu het Hive Mobility Center opzetten: een plek waar de partners gezamenlijk kunnen werken aan onderwijs, onderzoek, opleiding en ontwikkeling van slimme en groene mobiliteitsconcepten. Dit initiatief moet leiden tot 75 extra banen, 6 nieuwe vestigingen van bedrijven en circa €3 mln. aan investeringen in private research & development. Ook worden middels de intensieve samenwerking met kennisinstellingen stageplekken voor MBO, HBO en WO gerealiseerd. Door de hogere relevantie en behoefte aan mobiliteitsopleidingen draagt het Center bij aan minder uitstroom voor deze opleidingen (doel is aantal voortijdige schoolverlaters 5% lager) en zorgt het voor betere digitale vaardigheden (doel is 2% hoger) en meer midden- en hoger opgeleiden (doel is 5% meer) in de mobiliteitssector.

Een specifieke vorm van slimme mobiliteit is autonoom vervoer. Landelijk en Europees gezien lopen we als Groningen voorop in de ontwikkeling van autonoom vervoer op de vier reguliere vervoersmodaliteiten (lucht, water, weg en spoor) en in 2022 komt er met het eerste Europese Testcentrum voor de Hyperloop zelfs een vijfde modaliteit bij. Tegelijk is het nu nog zo dat er vooral veel losse projecten plaatsvinden met veel verschillende partijen. Met het project Field Labs⁹ Autonoom Vervoer worden deze losse projecten ten aanzien van de verschillende modaliteiten samengebracht op een aantal specifieke locaties. Deze clustering van partijen en projecten per modaliteit leidt tot grote meerwaarde op gebied van kennisuitwisseling, -borging en daarmee innovatie en bedrijvigheid. Van daaruit wordt door testen en ontwikkelen gewerkt aan het opschalen en daadwerkelijk implementeren van autonoom vervoer in het reguliere mobiliteitssysteem. Doel is uiteindelijk in totaal €100 mln. aan investeringen (deels privaat) en 75 nieuwe banen te genereren met dit project.

Dwarsverbanden

De investeringen in waterstof-treinen en in de ombouw van Qliners en bussen naar waterstof-elektrisch sluiten naadloos aan op de investeringen op het gebied van waterstof die gedaan worden via de programmalijn *Toekomstbestendige economie*. Denk daarbij aan de synergie die ontstaat met de waterstofinfrastructuur en -toepassingen die met HEAVENN worden gerealiseerd. Ook zorgt het gebruik van de waterstofftreinen voor een gegarandeerde afname van (groene) waterstof in de provincie, wat de ontwikkeling van de waterstofeconomie verder versterkt. Verder liggen er kansen om vanuit Hive.mobility en de Field labs samen met Proeftuin 5Groningen te werken aan 5G-innovaties op gebied van mobiliteit. Daarnaast wordt op dit moment samen met de kennisinstellingen en het bedrijfsleven gewerkt aan aanpak om specifiek op gebied van Waterstof voor adequate scholing te zorgen in de gehele onderwijsketen. Ten slotte zijn er binnen deze programmalijn zoals benoemd met name koppelkansen rond keten- en deelmobiliteit.

---

⁹ Een *field lab* is een locatie waar ondernemers en kennisinstellingen elkaar ontmoeten om technologische oplossingen en nieuwe producten te ontwikkelen, te testen, te implementeren en toe te passen.

Overzicht projecten

Titel	Partners	NPG-bijdrage
Waterstof(-batterij) treinen	Arriva, ProRail, Provincie Groningen, Ministerie van I&M, Inspectie Leefomgeving en Transport, Gemeente Groningen, Connecting Europe Facility	€7.000.000
Hive Mobility Center	Hive.mobility, Hanzehogeschool, Noorderpoort, RuG, robotTUNER, Qbuzz, OV-bureau Groningen Drenthe, Groningen Bereikbaar, Demcon, Arriva, Regio Groningen-Assen, Expo Energy, Holthausen	€ 1.815.000
Field Labs Autonoom Vervoer	Hive.mobility, robotTUNER, Arriva, Qbuzz, RuG, Hanzehogeschool, Noorderpoort, ProRail, OmniDrones, Dronehub GAE, DDS, MarinMinds, Groningen Seaports, 5Groningen, Hardt Hyperloop, NS	€ 6.130.000
Retrofit Qliner intercitybussen naar waterstof-elektrisch	Qbuzz, OV-bureau Groningen Drenthe, UMS Wensink	€ 1.621.845
8-persoons OV-bus en taxibus op waterstof	Qbuzz, OV-bureau Groningen Drenthe, UMS, Wensink	€ 234.244
Totaal		€16.801.089

5. Van onderwijs naar kennis en vakmanschap

Samen met het een brede alliantie van partners vertegenwoordigd in het Platform Regionale Arbeidsmarkt en het Akkoord van Groningen is het afgelopen jaar gewerkt aan de uitvoering voor de programmalijn *Van onderwijs naar kennis en vakmanschap*. Dit is gedaan op basis van de aanpak 'Werken aan Ontwikkeling', zoals beschreven in het thematisch programma. Deze aanpak bestaat uit een aantal maatregelen dat ervoor zorgt dat talent in onze regio zich verder ontplooit en dat de beroepsbevolking klaar is voor een arbeidsmarkt die vraagt om wendbaarheid en weerbaarheid. De maatregelen in 'Werken aan Ontwikkeling' hebben betrekking op alle levensfasen van de inwoners van onze regio en moeten bijdragen aan een betere samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Samen met betrokken overheden, werkgever- en werknemersorganisaties, kennisinstellingen en het bedrijfsleven is het afgelopen jaar een eerste samenhangend pakket van zeven projecten ontwikkeld, ingediend en vervolgens toegekend door Nationaal Programma Groningen. Met deze projecten wordt geïnvesteerd in een leven lang leren: van talentontwikkeling van kinderen en jongeren tot om- en bijscholing op latere leeftijd. Hiermee wordt een flinke stimulans gegeven aan een sterkere beroepsbevolking en daarmee aan extra werkgelegenheid. Dit betekent een flinke impuls voor de ambities van Nationaal Programma Groningen, met name op het gebied van Werken & leren.

Ontwikkeling van (jonge) kinderen en scholieren

Met het project [Pilot Tijd voor Toekomst](#) (ook bekend als 'Verrijkte Schooldag') stimuleren en motiveren we kinderen om hun talenten te ontwikkelen en bieden we ze een omgeving waarin dat aantrekkelijk en mogelijk is en ieder kind gelijke kansen krijgt. Dat willen we realiseren door het invoeren van een Verrijkte Schooldag, waar extra lestijd wordt aangeboden op basisscholen met inzet op talentontwikkeling, welzijn, gezondheid en het verminderen van achterstanden. Hiermee krijgt ieder kind dezelfde kansen om zijn talenten te ontdekken, te ontwikkelen en daarmee op een kansrijk toekomstperspectief. Met het project wordt een start gemaakt met de Verrijkte Schooldag op 11 scholen in de gemeenten Midden-Groningen, Oldambt en Groningen in de periode 2021-2023. Daarbij wordt vanuit het thematisch programma op provinciaal niveau een aantal onderdelen bovenlokaal georganiseerd, zoals overkoepelende coördinatie, kennisdeling, monitoring en onderzoek. Deze provinciale benadering draagt eraan bij dat op termijn meer scholen in meer gemeenten in de gehele provincie zouden kunnen aansluiten bij de Verrijkte Schooldag, zowel binnen als buiten het aardbevingsgebied.

Met het initiatief [Kansrijke Groningers](#) geven we aandacht aan een brede ontwikkeling van jongeren in de gehele leerlijn van basisschool, middelbare school en het middelbaar beroepsonderwijs. Leerlingen maken al vroeg kennis met wat er in bedrijven gebeurt en er vindt een uitwisseling van kennis en ervaring plaats. Dat faciliteren we door de ontwikkeling van een platform waar bedrijven en scholen elkaar makkelijk kunnen vinden en gezamenlijk excursies, projecten en gastlessen kunnen organiseren. Voor specifieke groepen (kwetsbare) leerlingen worden extra activiteiten op gebied van ICT, techniek en ondernemerschap en ambitieontwikkeling uitgevoerd om de kansen op een succesvolle schoolloopbaan te vergroten. Hierbij zullen 20.000 leerlingen in de regio bereikt worden. Het stimuleren en faciliteren van kennis en vaardigheden op het gebied van ICT (ook voor leerkrachten) maakt hier deel van uit.

Leven Lang Ontwikkelen

In het project [Kansrijk Opleiden](#) wordt scholing op basisvaardigheden georganiseerd, gericht op laagopgeleiden. Dit is op twee manieren passend: bij de bedrijven die vragen om personeel en bij de werkzoekenden/werkenden die zich voorbereiden op betaald (ander) werk. In dit project is een methode ontwikkeld om snel verbinding te maken tussen beroepen waar kansen liggen en potentiële werknemers die (nog) niet aan de gestelde eisen voldoen. Bij de aard van de scholing wordt rekening gehouden met de kloof tussen aanbod en vraag. Deze methode kan worden uitgebreid naar andere sectoren en voor andere doelgroepen. Tevens wordt extra aandacht besteed aan algemene vorming en de digitale vaardigheden die werkzoekenden én werkenden (vooral laagopgeleiden) nodig hebben om aan het werk te komen en aan het werk te blijven. We zetten met dit project in op verbetering van de arbeidsmarktpositie van minstens 1200 personen.

De invloed van automatisering en digitalisering op de economie en het dagelijks werk van professionals in alle sectoren zal de komende jaren alleen maar toenemen. Mensen in Noord-Nederland hebben meer digitale kennis nodig. Daarnaast is er ondanks de huidige crisis nog steeds veel vraag naar goed geschoold IT-personeel. Het digitale opleidingsaanbod in Noord-Nederland is momenteel erg gefragmenteerd en voor een buitenstaander lastig te vinden. Daarom is het plan om een [Digitale Academie](#) op te zetten waar alle digitale opleidingen in Noord-Nederland een plek kunnen krijgen en laagdrempelig gevonden kunnen worden. Dit met het doel om het voor iedere inwoner van Groningen mogelijk te maken om zijn digitale vaardigheden 'one level up' te krijgen. Aangezien IT en digitalisering in veel sectoren onderdeel zijn van de bedrijfsprocessen is het van belang om een aanbod in te richten waar werkenden en werkzoekenden vanuit verschillende sectoren en op verschillende niveaus hun digitale kennis kunnen bijspijkeren.

In het project [Scholingsalliantie Noord](#) wordt de leercultuur van bedrijven en werkenden/werkzoekenden bevorderd, zodat er meer aandacht komt voor scholing en ontwikkeling van medewerkers. Ook worden scholing en trainingen inzichtelijk en toegankelijk gemaakt voor alle doelgroepen in alle sectoren. Het project is erop gericht om extra inspanningen te leveren om bestaand personeel te scholen en ervoor te zorgen dat er passende scholing wordt aangeboden aan personen die (deels) buiten de bestaande regelingen vallen. Het gaat dan bijvoorbeeld om mensen die van sector willen wisselen, die nu werkzoekend zijn of die als zelfstandige werken. We beginnen in het eerste jaar met een impuls voor de technieksector en willen in de jaren erna uitbreiden naar andere sectoren. Er zullen ruim 500 werknemers en werkzoekenden geschoold en/of begeleid worden.

Met het programma [Talent in de Regio](#) krijgen we meer inzicht in de ontwikkeling en het behoud van talent. Wanneer we maatregelen willen nemen om ons voor te bereiden op een toekomstige arbeidsmarkt willen we voortdurend blijven onderzoeken hoe die arbeidsmarkt zich ontwikkelt. En of de maatregelen die we nemen bijdragen aan een wendbare en weerbare beroepsbevolking en bedrijven. Dat betekent dat we onderzoek doen naar het resultaat van de acties en bovengenoemde projecten die we uitvoeren. Met de carrière- en matchingtool werken we daarbij met partners uit de regio aan loopbanen met meer baanzekerheid door goede matching tussen (jong) talent en bedrijven.

De projecten onder deze programmalijn zijn gericht op verscheidene doelgroepen van de beroepsbevolking en op verschillende sectoren. Een rode draad door de projecten is dat in alle gevallen de 'schotten' binnen en tussen onderwijs, overheid en bedrijven worden doorbroken en dat de opgedane kennis, ervaring en activiteiten beschikbaar komen. Dat is noodzakelijk om te komen tot een lerende regio. Nieuwe oplossingen komen voornamelijk voort uit nieuwe verbindingen. Om

dit verder te stimuleren is het [Verbindingsfonds](#) ingericht. Dit is een stimuleringsregeling om partijen aan te zetten tot vernieuwende en grensverleggende ideeën en activiteiten die bijdragen aan een leven lang ontwikkelen en het versterken van personen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt. Deze activiteiten dragen bij aan de scholing en/of versterking van de arbeidsmarktpositie van tenminste 250 personen.

Dwarsverbanden

De provincie is voor deze programmalijn meer volgend aan regionale partijen en gemeenten, getuige de vergaande samenwerking met het Platform Regionale Arbeidsmarkt en het Akkoord van Groningen. Om die reden zijn er mooie koppelingen mogelijk met lokale programmaplannen, die voortdurend binnen het Platform Regionale Arbeidsmarkt (waar de gemeenten in vertegenwoordigd zijn) worden verkend. Een mooi voorbeeld hiervan is de Verrijkte Schooldag, waar zowel vanuit lokale programma's als het thematische programma gezamenlijk in geïnvesteerd wordt. Voor de verdere opschaling van dit initiatief naar andere delen van de provincie wordt bovendien samen opgetrokken met andere programma's en fondsen zoals de Regiodeal Oost-Groningen. Ook zijn er koppelkansen met Toukomst-projecten, die nog nader onderzocht worden.

Overzicht projecten

Titel	Partners	NPG-bijdrage
Scholingsalliantie Noord	Arbeidsmarktregio Groningen, Opleiding, Ontwikkeling, Metaalbewerking (OOM), A+O Metalelektro, WIJ Techniek, FME, Koninklijke Metaalunie, Techniek Nederland, Bouwend Nederland, FNV, VNW, VNO-NCW/MKBB Noord, Werk in Zicht	€500.000
Kansrijke Groningers	Economic Board Groningen, Ministerie van OCW, Provincie Groningen, Gemeenten (Het Hogeland, Eemsdelta, Midden-Groningen, Groningen), Samenwerkende Bedrijven Eemsdelta, Eemshaven.info, Ondernemers Contact Appingedam, Marketing Stad Appingedam, Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven, SSPB Praktijkcentrum Bouw, OpleidingsBedrijf Metaal, werkpleinen, Basicly, Jong Ondernemen, De Jonge Onderzoekers	€2.123.000
Talent in de Regio	Rijksuniversiteit Groningen, Gemeente Groningen, Noorderpoortcollege, Alfa College, Universitair Medisch Centrum Groningen, FNV, CNV, VNO-NCW, MKB-Noord, UWV, Groninger gemeenten	€2.195.519
Digitale Academie	IT Academy Noord-Nederland (Hanzehogeschool Groningen), Noorderpoortcollege, Biblionet Groningen, Bossers & Cnossen, Basicly, Digital Literacy Coalition, Samenwerking Noord, Akkoord van Groningen, Noorden Digitaal,	€880.775

	Gebiedscoöperatie Westerkwartier, NDC Mediagroep	
Kansrijk Opleiden	Arbeidsmarktregio Groningen, Werk In Zicht, VNO-NCW/MKB Noord, FNV, Regionale Opleidingscentra, private opleiders, Platform Regionale Arbeidsmarkt	€4.614.654
Verbindingsfonds	Provincie Groningen, Platform Regionale Arbeidsmarkt, Groninger gemeenten	€1.030.000
Pilot Tijd voor Toekomst (Verrijkte Schooldag)	Gemeenten Midden-Groningen, Gemeente Oldambt, Gemeente Groningen, Provincie Groningen, Ministerie van OCW, Platform Regionale Arbeidsmarkt, Platform Gezonde en Kansrijke Generatie, Healthy Ageing Network Northern Netherlands, Huis voor de Sport, Regio Deal Oost-Groningen, Hanzehogeschool, Jeugdeducatiefonds, Universitair Medisch Centrum Groningen, Rijksuniversiteit Groningen en verschillende schoolbesturen in de deelnemende gemeenten	€832.825
Totaal		€ 12.176.773

6. Groningen als fijne leefomgeving (Stads- en dorpsvernieuwing)

Met deze programmalijn investeert Nationaal Programma Groningen in zowel de fysieke als de sociale kant van stads- en dorpsvernieuwing. Hierbij zijn de gemeenten primair aan zet met hun lokale programma's. De bijdrage die vanuit dit thematisch programma geleverd kan worden, is daarmee afhankelijk van de ontwikkeling van de lokale plannen van gemeenten. In de komende periode wordt nader onderzocht hoe vanuit het thematisch programma kan worden bijgedragen aan de inzet die vanuit lokale programma's gedaan wordt. Denk aan hierbij aan koppelingen met thematische onderwerpen zoals klimaatadaptatie, biodiversiteit, bereikbaarheid en gezondheid. Ook kan gedacht worden aan de ontwikkeling van een bovenlokale aanpak om bijvoorbeeld kwetsbare wijken in de provincie op grote schaal te verbeteren. Via zo'n totaalaanpak kunnen de gestapelde problematieken die voorkomen in kwetsbare wijken zoals een hoge concentratie kansarme huishoudens en verschillende leefbaarheidsproblemen in één keer aangepakt worden. Op die manier krijgt niet alleen de woningvoorraad maar ook de leefbaarheid een flinke impuls. We kijken daarbij naar ontwikkelingen die zowel in de aardbevingsgemeenten als in de niet-aardbevingsgemeenten van toepassing zijn. Op dit moment lopen hierover gesprekken met de verschillende gemeenten in de provincie.

7. Gezondheid: meer gezonde jaren

Samen met het Preventie Overleg Groningen¹⁰ (POG) werken we aan de nadere invulling voor deze programmalijn. Op dit moment is nog enige tijd nodig voor de zorgvuldige ontwikkeling van een programmering die een structurele verbetering van de Brede Welvaart van Groningers realiseert. Daarbij wordt aangesloten op de zes inhoudelijke thema's die het POG heeft geformuleerd en die benoemd zijn in het thematisch programmaplan. Ze dienen als basis voor een aantal grote projecten en programma's die zichtbare en meetbare resultaten opleveren voor het versterken van de veerkracht van de inwoners en de samenleving.

Ontwikkeling

Het afgelopen jaar is een inventarisatie gedaan onder de betrokken gemeenten, provincie, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen naar de behoeften en kansen in de regio ten aanzien van gezondheid. Op basis daarvan zijn vier thema's naar voren gekomen die de meeste aandacht vragen en waarvoor programma's ontwikkeld kunnen worden. Deze thema's c.q. programma's zijn rechtstreeks gekoppeld aan de zes inhoudelijke lijnen waarop deze programmalijn in het thematisch programmaplan gebaseerd is. Daarbij zijn vier randvoorwaarden geïdentificeerd die van belang zijn voor de verdere ontwikkeling van de vier programma's.

Figuur 2: NPG thema's en randvoorwaarden

De komende periode worden deze programma's verder ontwikkeld. Hierbij wordt een thematische (provinciale) aanpak gehanteerd, waarbij nauw wordt opgetrokken met de gemeenten in de provincie. Een aantal gemeenten is al gestart met één of meer genoemde programma's.

Tijd voor Toekomst: een verrijkte schooldag

Het programma Tijd voor Toekomst investeert een generatie lang in de toekomstige generatie zodat ieder kind dezelfde kansen krijgt. Dit wordt gedaan door het aanbieden van een verrijkte schooldag in het basisonderwijs waar extra lestijd wordt aangeboden op basisscholen met inzet op talentontwikkeling, welzijn, gezondheid en het verminderen van achterstanden. Hiermee krijgt ieder

¹⁰ Bij het Preventie Overleg Groningen zijn de volgende partijen aangesloten: Rijksuniversiteit Groningen, Universitair Medisch Centrum Groningen, Ommelander Ziekenhuis Groep, GGD, Menzis, Hanzehogeschool Groningen, Alfa College, Noorderpoort, Healthy Ageing Network Northern Netherlands, Vereniging Groninger Dorpen, alle Groninger gemeenten en de provincie Groningen.

kind dezelfde kansen om zijn talenten te ontdekken en te ontwikkelen en daarmee op een kansrijk toekomstperspectief. Eind 2020 is via de programmalijn *Van onderwijs naar kennis en vakmanschap* een eerste aanvraag ingediend voor een pilot. Op basis daarvan wordt samen met gemeenten een vervolgaanvraag voorbereid waarbij nieuwe gemeenten en/of nieuwe scholen kunnen aansluiten. Specifiek via het thematisch programma wordt op provinciaal niveau een aantal onderdelen bovenlokaal georganiseerd, zoals overkoepelende coördinatie, kennisdeling, monitoring en onderzoek.

Kansrijke Start

Kansrijke Start is een landelijk programma van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en specifiek gericht op een goede start van het kind. Met Kansrijke Start worden (aanstaande) kwetsbare ouders geholpen zodat hun kinderen zo gezond mogelijk hun leven starten. De eerste 1000 dagen van het kind zijn hierbij van doorslaggevend belang. Kansrijke Start richt zich op de zorg en ondersteuning aan kwetsbare gezinnen in deze periode. In meerdere gemeenten lopen projecten rondom Kansrijke Start (bijvoorbeeld Eemsdelta, Groningen en een aantal gemeenten uit de Veenkoloniën), maar mist voldoende slagkracht en financiële middelen voor de uitvoering en de borging op de lange termijn. In POG-verband is het streven om hier onder meer via het thematisch programma verandering in te brengen.

Mentale Gezondheid

De provincie Groningen wordt gekenmerkt door een verminderde psychische gezondheid. De maatschappelijke gevolgen van psychische stoornissen zijn aanzienlijk: schooluitval, verminderde productiviteit, arbeidsongeschiktheid, een te hoge zorgconsumptie en een slechtere lichamelijke gezondheid. Een kwart van de mensen krijgt gedurende zijn of haar leven te maken met een psychische stoornis, met grote impact op welbevinden en functioneren. Preventie is daarbij essentieel, maar ingewikkeld te realiseren omdat het vraagt om betrokkenheid van veel verschillende partijen.

Preventie in de Keten

We zien dat de nadruk op preventie steeds groter wordt, zowel vanuit de zorg als vanuit het sociaal domein. In de zorg gaat het dan vooral om voorbereiding op een behandeling en goede nazorg. Vanuit het sociaal domein gaat het meer om het voorkomen van (extra) zorg. Vanuit beide perspectieven bekeken is een gezonde leefstijl van groot belang. Als het gaat om voorbereiding op een behandeling, nazorg en het voorkomen van (terugkerende) gezondheidsklachten, is samenwerking tussen de 0de, 1^e en 2^e lijnszorg van groot belang. Als het gaat om preventie en gezonde leefstijl, is samenwerking tussen organisaties in de 0de lijn belangrijk en het versterken van de verbinding tussen het sociaal en het medisch domein. We hebben het dan over toegankelijke en bereikbare zorg en het stimuleren van een gezonde leefstijl, zo dicht mogelijk bij de inwoners. Dus in de wijken en dorpen.

8. Financiën

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de financiën die beschikbaar zijn voor het thematisch programma. Er wordt toegelicht welke projecten per programmalijn zijn ingediend en toegekend sinds de vaststelling van het thematisch programmaplan en wat dat betekent voor de budgetten die gereserveerd zijn voor de verschillende programmalijnen van het programma.

Zoals in het thematisch programmaplan is beschreven, is in totaal €193,8 mln. beschikbaar voor de periode tot 2023. In de periode 2018-2019 is daarvan reeds €39,3 mln. bestemd. Dit maakt dat nog een besteedbaar budget beschikbaar is van €154,5 mln. voor de periode tot 2023.¹¹ Het thematisch programma kent zes programmalijnen met de onderstaande bijbehorende financiële bandbreedtes.

Overzicht financiële bandbreedte programmalijnen

Programmalijn	Percentage	Middelen (mln. €)
Toekomstbestendige economie	35	54,1
Ons Groninger landschap	20	30,9
Bereikbaarheid	15	23,2
Van onderwijs naar kennis en vakmanschap	15	23,2
Een fijne leefomgeving (stads- en dorpsvernieuwing)	5	7,7
Gezondheid: meer gezonde jaren	10	15,5
Thematisch budget	100	154,5

Thematische projecten

Sinds de vaststelling van het thematisch programmaplan zijn 22 projecten toegekend. Hieronder staat in een tabel weergegeven om welke projecten dit per programmalijn gaat en op hoeveel middelen vanuit het thematisch programma aanspraak wordt gemaakt. De totale financiële omvang van elk project is daarnaast te vinden, resulterend in het percentage cofinanciering dat daarmee door de betrokken co-financiers wordt ingebracht. In de laatste kolom van de tabel is per programmalijn te zien hoeveel middelen beschikbaar zijn voor toekomstige projecten.

Financieel overzicht projecten per programmalijn

Projecten	Bijdrage thematisch (mln. €)	Totale omvang project (mln. €)	% Co-financiering partners	Middelen thematisch (mln. €)*
Toekomstbestendige economie				54,1
HEAVENN (Hydrogen Valley)	6,3	83,3	92%	
Warmte Transitie Centrum Groningen	0,8	1,6	51%	

¹¹ Begin 2021 heeft een eenmalige BTW-correctie plaatsgevonden voor een aantal thematische NPG-projecten uit 2019. Dit heeft geresulteerd in een aanpassing van de reeds bestemde middelen in 2018-2019 en daarmee van de beschikbare budgetten voor de thematische programmalijnen.

Financieringsregeling Warmte Transitie Projecten Groningen	4,0	13,3	70%	
Investeringsregeling toekomstbestendige industrie	20,5	200,5	90%	
Innovatieve fabriek Avantium Renewable Polymers	7,5	172,8	96%	
Duurzame industriewatervoorziening Delfzijl	6,5	13,1	50%	
Proeftuin 5Groningen	1,2	2,5	50%	
GroBusiness (Ondernemersportaal)	2,0	4,2	52%	
<i>Totaal</i>	<i>48,9</i>	<i>494,8</i>	<i>90%</i>	
Beschikbaar				5,2
Ons Groninger landschap				
FASCINATING	10,1	20,1	50%	30,9
Waterwerken Zoutkamp en koppelkansen	1,8	31,6	94%	
<i>Totaal</i>	<i>11,8</i>	<i>51,7</i>	<i>77%</i>	
Beschikbaar				19,2
Bereikbaarheid				
Waterstof(-batterij)treinen	7,0	47,0	85%	23,2
Qliners naar waterstof-elektrisch	1,6	3,2	50%	
8-persoons OV-bus en taxibus op waterstof	0,2	0,5	50%	
Hive Mobility Center	1,8	3,8	52%	
Field Labs Autonoom Vervoer	6,1	18,3	67%	
<i>Totaal</i>	<i>16,8</i>	<i>72,9</i>	<i>77%</i>	
Beschikbaar				6,4
Van onderwijs naar kennis en vakmanschap				
Scholingsalliantie Noord	0,5	1,2	58%	23,2
Kansrijke Groningers	2,1	4,3	50%	
Talent in de Regio	2,2	4,6	52%	
Digitale Academie	0,9	1,8	50%	
Kansrijk Opleiden	4,6	9,3	50%	
Verbindingsfonds	1,0	2,1	50%	
Pilot Tijd voor Toekomst (Verrijkte Schooldag fase I)	0,8	2,8	71%	
<i>Totaal</i>	<i>12,2</i>	<i>26,0</i>	<i>53%</i>	
Beschikbaar				11,0
Groningen als fijne leefomgeving				
-	-			7,7
Beschikbaar				7,7

Gezondheid: meer gezonde jaren				15,5
-	-			
Beschikbaar				15,5

Totaaloverzicht

Zoals in het thematisch programmaplan is beschreven, is in totaal €193,8 mln. beschikbaar voor de periode tot 2023. In de periode 2018-2019 is daarvan reeds €39,3 mln. bestemd, waarmee in 2018 en 2019 reeds 39 projecten zijn gefinancierd. Met de 22 projecten die het afgelopen jaar zijn toegekend, gaat een bedrag van in totaal €89,6 mln. gemoeid, zoals in onderstaande tabel te zien is. Het beschikbare budget voor het thematisch programma voor de resterende periode tot 2023 uitkomt op €64,9 mln.

Financieel overzicht thematisch programma tot 2023

Thematisch budget	€193,8 mln.
Reeds bestemde middelen 2018-2019 & reservering programmakosten	€39,3 mln.
Thematische projecten oktober 2020	€65,7 mln.
Thematische projecten november 2020	€12,2 mln.
Thematische projecten maart 2021	€11,8 mln.
Beschikbaar	€64,9 mln.

Cofinanciering

Voor het thematisch programma geldt op projectniveau een minimale vereiste voor cofinanciering door deelnemende partijen van vijftig procent. Omdat de mate waarin cofinanciering gerealiseerd kan worden per onderwerp verschilt, zijn er op programmalijnniveau van het thematisch programma geen hogere cofinancieringsvereisten geïntroduceerd. In de dagelijkse praktijk is het streven naar een aanzienlijk hogere cofinanciering echter goed te zien. Dit geldt vooral bij de programmalijn Toekomstbestendige Economie, maar ook bij de lijnen Bereikbaarheid en Ons Groninger Landschap. Samen met partners zoeken we gedurende de looptijd van Nationaal Programma Groningen actief naar kansen die bestaan om middelen vanuit het bedrijfsleven, het Rijk of Europa aan te trekken. Bij de 22 projecten die tot dusver onder het thematisch programmaplan zijn toegekend, is van het totaalbedrag van €89,6 mln. dat door Nationaal Programma Groningen is ingelegd maar liefst voor €552,2 mln. aan cofinanciering gerealiseerd (een factor 7,2).